

גליונות לעיון בפרשת השבוע

ערוכים בידי נחמה ליבוביץ - שנת השלושים

פנחס תשל"א

כ"ה י' - י"ג

א. י"ג לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום.

העמק דבר ד"ה את בריתי שלום.

בשכר שהניח כעסו וחמתו של הקב"ה, ברכו במדת השלום, שלא יקפיד גלא ירגיז. ובשביל שטבע המעשה שעשה פנחס להרג נפש בידו היה נותן להשאיר בלב הרגש עז גם גם אחר כן. אבל באשר היה לשם שמים, משום הכי באה הברכה, שיהא תמיד בנחת ובמדת השלום ולא יהא זה הענין לפוקת הלב. וע' כיוצא בזה בספר דברים ביוצאי עיר הנדחת.

העמק דבר דברים י"ג י"ח ד"ה ונתן לך רחמים ורחמך: דמעה עיר הנדחת גורם כמה רעות בישראל: האחת שההורג נפש נעשה אכזר מטבעו... ואם נהרג עיר שלמה בעל כרחנו עלינו להוביל אנשים רבים להורג ולהיות אכזרים... ועל זה הבטיח הכתוב שאם תעסוק בזה בלי שום הנאה מביזה, ישוב ו' מחרון אפו "ונתן לך רחמים" - מדת הרחמים!

(1) מה הקשי בעניננו שרצה לישוב?

(2) מהו המושג "שלום" כאן לפי פרושו?

(3) מהו הדמיון בין עניננו לבין עיר הנדחת לפי דעתו?

(4) מהו הסמך הלשוני לפרושו בפסוק עיר הנדחת?

ב. שאלות ודיוקים ברש"י:

רש"י (1) י"א ד"ה פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן.

לפי שהיו השבטים מבזים אותו: הראיתם בן פוטי זה, שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה, והרג נשיא שבט ישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן.

(א) מנין שהיה פנחס נכדן של יתרו?

(ב) למה לא פרש רש"י דבריו אלה למעלה כ"ה פסוק ז' "וירא פנחס בן אלעזר בן אהרן

הכהן", שגם שם יחסו הכתוב אחר אהרן.

מה קשי מצא בפסוקנו שאינו שם?

(2) י"א ד"ה בקנאו את קנאתי, בנקמו את נקמתי, בקצפו את הקצף שהיה לי לקצוף. כל

לשון קנאה הוא המתחרה לנקום נקמת דבר.

באר יצחק מפרש דבריו אלה: פעל "קנא" לפי הוראתו האחת מורה על הרגשת החימה בגלל איזו פעולה הנוגעת לזכות המקנא. והנה בלתי ספק כי הרגשה זו, במה שגרר אחריו חטא זנות ישראל עם בנות מואב והוא ההצמד אחרי בעל פעור, לא הרגיש בה פנחס לבדו, וכל גדולי הדור ובפרט משה נשתתפו עמו בהרגשה זו.

זכות פנחס היה המעשה הנמשך מהרגשה זו והוא פעל הנקימה. והנה כבר בארתי פעמים רבות כי מדרך לשון הקדש לכנות הפעל בשם הסבה שעל ידה בא הפעל ההוא. ולפי זה צריך לפרש גם כן שפעל "קנא" הנזכר כאן איננו על הרגשת הלב בלבד, כמו "כי ה' אלוקיך אל קנא", רק בא כאן על פעל הנקימה כנה הפעל על שם סבתו, שהוא הקנאה, כי שתיים הללו - הנקמה וסבתה שהיא הקנאה - גרמו זכותו של פנחס.

(א) הסבר לפי דבריו אלה למה מפרש רש"י כאן "בקנאתו" באמצעות שני פעלים "בנקמו את נקמתי,

בקצפו את קצפי'?

- * * (ב) הידועה לך דוגמא במקראן ששם יכנה העברי את הפעולה בשם הסבה שגרמה לאותה פעולה?
 (ג) מה פירוש מלת "מתחרה" בדברי רש"י?
 * * (ד) מה ראה רש"י שלא הסתפק בפרוש הפסוק אלא הוסיף עליו עוד "כל לשון קנאה הוא המתחרה...?"
 * * (3) ד"ה את בריתי שלום! שתהא לו לברית שלום, כאדם המחזיק טובה וחנות למי שעושה עמו טובה, אף כאן פרש לו הקבה"ו שלומותיו.

הרא"ם שואל: למה היה לו לרש"י להוסיף "שתהא לו" אחר שהכתוב אומר הנני נותן לך? ענה לשאלתו?

פנחס חשל"א

ה פ ט ר ה

ראשונה בין שבתות בין המצרים

ירמיהו א - ב

(עיין גם גליון פ' שמות תשי"ט)

פרק ב' פסוקים ב-ג.

זכרתי לך חסד נעורייך	/	אהבת כלולותיך
לכתך אחרי במדבר	/	בארץ לא זרועה
קדש ישראל לה'	/	ראשית תבואתו
כל אוכליו יאשמו	/	רעה תבוא עליהם.

א. רש"י: אם הייתם שבים אלי, תאותי לרחם עליכם, כי זכרתי חסד נעורייך ואהבת כלולות חופתיך שהכללתיך לחופה (ולשון הכנסה הוא). ומה הוא חסד נעורייך? לכתך אחרי שלוחי משה ואהרן: מארץ נושבת יצאתם למדבר ואין צידה, כי האמנתם בי.
 רד"ק: אע"פ שאני מביא עליך רעה בעבור מעשיך הרעים, לא אעשה אותך כלה, כי זכרתי לך חסד נעורייך, וענין "חסד נעורייך אהבת כלולותיך" כמו שתרגם יונתן: דכרנא לכון טובות יומי קדם, רחמת אבהתכון דהימנו במימרי (זכרתי לכם טובות ימי קדם, אהבת אבותיכם שהאמינו בדברי)

שד"ל: "החסד" הוא באוהב ו"החן" בנאהב. (עיין בראשית לט' כא ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד ויתן חנו בעיני שר בית הסהר).

וכאן הכונה: זכרתי לך החסד והדבקות שהייתי דבק בך בימי נעורייך ואהבתי אותך בימי כלולות כלולותיך, ולפיכך אף אם אענשך, הנה חסדי מאתך לא ימוש וקדש ישראל לה' - ומכל מקום הנני מוכרח להוכיח אתכם על פניכם ולומר לכם: " מה מצאו אבותיכם בי עול".
 כי דבקות האדם באל לא תקרא חסד, ואע"פ שהאוהב את ה' נקרא "חסידו", מכל מקום לשון "חסד" לא תמצא רק בין אדם לאדם או מהאל לאדם, ורק בדורות האחרונים (בנחמיה ובדברי הימים) אולי נקראו מעשי חסידות שבין אדם למקום בשם חסידים.

1. מה ההבדל שבין פרושי רש"י - רד"ק " חסד נעורייך אהבת כלולותיך" לבין פרושו של שד"ל?

2. הסבר, מה הן המעלות והחולשות של כל אחת משתי הדעות?
 (מבחינת מבנה הפסוק, המשך הפרק וכדומה).

3. האם עומד הושע ו' ו' " כי חסד חפצתי ולא זבח" בסתירה לדברי שד"ל?

4. השוה לפסוקנו את דברי ירמיהו

ל"א ב': ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד.

היש מפסוק זה סיוע, לדברי שד"ל אם לא?